

מציאות אלטרנטיבית, מציאות אקזוטית ומציאות מפוצלת

Gnawa מאת נאצ'ו דואטו: ניתוח

זוהר בורשטין

הסופי. אחד המרכיבים של מנהגי הגאווה הוא שימוש במוזיקה קצבית היפנוטית, הכוללת מילות שירה בעלות תוכן דתי, המושרות באופן מחזורי וקבוע לצלילי תיפוף סינקופי, שהמקצב הזה והמצלול של מוזיקת גאווה שולטים ברוב המופע. כשהוא לא נוכח, נשמעת נגינת חליל בעלת אופי זורם ומנוגד לתיפוף הקצבי, וברקע ניתן לשמוע את צלילי ציוץ הציפורים ואת זרימת המים. חשוב לציין שהמים הם מוטיב חוזר ביצירותיו של דואטו ונראה כי יש לו עניין רב בנושא. המילים לשיר הנושא ביצירת הביכורים שלו (*Jardi Tanca*t, 1983) עוסקות בתפילת האיכרים לגשם, שאינו מגיע, ופירוש שמה של היצירה *רמנסו* (1997) הוא "מים שקטים".

האורך של גאווה מעט פחות מעשרים דקות, והיא מתקיימת במרחב בימתי מינימליסטי הנשלט על ידי תאורה בהירה ורקע כהה. ההתרחשות על הבמה מתקיימת לסירוגין בין שתי ישויות: האחת (שתיקרא בהמשך "הזוג בלבן") היא סדרת דואטים של רקדן, הלובש מכנסיים בהירים, ורקדנית, הלובשת חליפת גוף בהירה. הישות השנייה (שתיקרא "הקבוצה הקהילתית") היא קבוצת רקדנים ורקדניות, במספר שווה של גברים ונשים, שרוב הזמן רוקדים בזוגות, כאשר גם הגברים לובשים מכנסיים לבנים, ואילו הנשים לובשות שמלות שחורות אחידות. הסאונד היפנוטי, מורכב ברובו מקטעי תיפוף ושירה בסגנון מוזיקת הגאווה, כשמה של היצירה.

לרוב קיימת הפרדה בין קטעי הריקוד של הזוג בלבן לבין קטעי הריקוד של הקבוצה הקהילתית, והם מתקיימים זמן קצר יחד על הבמה ובדרך כלל כמעבר בין קטע אחד לאחר. מבחינה תנועתית, הקבוצה הקהילתית רוקדת קרוב יותר לאדמה, בתנועות ארציות יותר, ויש בהן שילוב של כובד ועוצמה. לעיתים קרובות הגוף העליון מתפתל בתנועה המובלת על ידי הראש והקודקוד, תוך שימוש ער בהבלטה של בית החזה, הן קדימה והן אחורה. נראה כי התנועה מצויה בשיג ושיח גם עם המחול המודרני, אך לא פחות מכך עם הדימוי של ריקודי בטן או פלמנקו, או עם תנועה חייתית דמוית נחש.

מנגד, אצל הזוג בלבן התנועה זורמת יותר, מעט יותר רכה, והרקדנית בתנועתה משדרת איכות של חייתיות שברירית, כמעט ציפורית. בולט במיוחד רגע בו הרקדנית בלבן נישאת על ידי בן זוגה כמרחפת, תוך תנועות דמויות ריצה, המשוות לה מראה של מי שרצה ומזנקת בהילוך איטי. רגע זה יוצר תחושה שחוקי המקום, הזמן והכבידה, החלים על הרקדנית, שונים מאלה החלים על שאר הרקדנים שבקבוצה הקהילתית, ומעניקים לה מאפיין של דמות על טבעית ואף מיתית.

ההפרדה הרעיונית והתנועתית בין הזוג בלבן, בשילוב הרגע שתואר לעיל, גורמים לתחושה של קיום שני פסי זמן, או פסי מציאות על הבמה במקביל: מצד אחד, הקבוצה הקהילתית האחידה, הארצית, הכבדה, ומצד שני, הזוג

בלבן האווירי, הזורם, שכנראה מתקיים במישור רוחני־דתי. דווקא הצגה של יותר ממציאות אחת על הבמה מעוררת אותי כצופה לעובדה שהבמה עצמה היא מציאות בעלת קיום נפרד ממציאות שחיצונית אליה.

דואטו אינו היוצר הראשון המעמיד דואליות של שני עולמות־מציאות על הבמה. נערך דיון מפורט לגבי ההפרדה של קווי מציאות על הבמה אודות הבלט *פטרושקה* של פוקין בשנת 1911, שם מוצגת על הבמה מציאות של תיאטרון־בתוך־תיאטרון, וסידור הסצנות מפריד את ההתרחשות הבימתית לשלושה מישרי מציאות (טליה פרלשטיין כדורי, "בובות אנושיות מדי" - *מחול עכשיו* 3). אצל דואטו, לעומת פוקין, שתי המציאויות החלופיות, הקיימות על הבמה, מקיימות תקשורת עדינה ורכה יותר זו עם זו ואינן נמצאות בסכסוך. אין היררכיה של מציאות אחת על פני השנייה, אלא מצב שוויוני של הקבלה ונפרדות.

למרות הנפרדות, לא ניתן להתעלם מהעובדה שהגבר בזוג הלבן לבוש בתלבושת זהה לגברים בקבוצה הקהילתית, והצופה נותר כדי לתהות אם הוא אחד מהם או מייצג אותם באופן כלשהו. מערכת היחסים בין בני הזוג בלבן הרמונית וזורמת, ולעיתים הם נעים כאורגניזם אחד ולעיתים נפרדים זה מזה במרחב.

גאווה עושה שימוש בכל המרחב הבימתי. במקרים, בהם מתקיימת תנועת אוניסונית או כמעט אוניסונית של רקדנים וזוגות, מושג גיוון ויזואלי באמצעות מיקום הרקדנים על הבמה. אני מוצאת שעיקר הגיוון עושה שימוש דווקא בציר האנכי של הבמה (זה שבין upstage ל־downstage), והשימוש בציר זה מבליט את תחושת העומק של הבמה. הזוג בלבן נראה כבר בפתיחת היצירה, כאשר הוא מתקדם

לאיטו מקדמת הבמה אל חלקה האחורי, כאשר גבו נמצא אל הקהל. כניסת הזוגות הראשונים מהקבוצה הקהילתית מסודרת במבנה של טור זוגות, המבצע סדרת תנועות זהה זוג־מאחורי־זוג, כך ששני הזוגות האחוריים מוסתרים על ידי הזוג הקדמי, אך לא ניתן להתעלם מנוכחותם ומהעומק המתווסף לתנועה באמצעותם. המקטע הראשון ביצירה מגיע לשיא אנרגטי כאשר הקבוצה העיקרית עולה על הבמה ומתרכזת במרכזה, בגוש אנושי הרמוני, המתנועע כגוף אחד, כאשר התנועה נקטעת כל פעם בקצב על ידי הרמתו או הדגשתו של רקדן אחר. הקצביות המונוטונית של הקטע יוצרת חזות של טרנס היפנוטי קבוצתי. הרקדנים נמצאים באפיזודה זו רוב הזמן כשגבם אל הקהל, וייתכן שהמטרה היא ליצור אצל הצופה תחושה של הסתכלות מבחוץ על פולחן קבוצתי, קהילתי או שבטי, המתקיים במצב היפנוטי. בנוסף, באמצע היצירה, ברגע המהווה כעין סימן פיסוק שלה, הקבוצה הקהילתית עולה על הבמה, מתקדמת מאחוריה (המוחשכים) לקדמתה (המוארת), וכל רקדן מניח על הקצה שלה קערה ובה נר דולק. הסצנה משווה גם היא להתרחשות מראה של פולחן דתי ומרמזת על כך שייתכן כי הזוג בלבן מתפקד כייצוג של העולם הדתי־רוחני, שהוא אובייקט של הפולחן הקבוצתי.

אני מוצאת שיש בסגנון המרחבי של *גאווה*, גם אם פחות בסגנון התנועתי שלה, הדים להשפעתו המתמשכת של הכוריאוגרף יירי קיליאן על דואטו, שהיה חניכו ופיתח תחת כנפיו את תחילת הקריירה הכוריאוגרפית שלו.

הסידור המרחבי האנכי מעלה זיכרונות של *סמפוניית תהלים*, יצירתו של קיליאן משנת 1978 למוזיקה של סטרווינסקי. שם הושג אפקט עצמתי של קהילתיות, בין השאר, על ידי סידור חלק מהרקדנים בשורה, כאשר פניהם לצד הבמה ולא בקדמתה. הסידור המרחבי, שקיליאן בחר, למעשה מגדיר מחדש את חזית הבמה וכאילו אומר לצופה: "מופע זה איננו עבורך, אינך אלא צופה מהצד (פשוטו כמשמעו) באירוע".

הצפייה ב*גאווה*, ובעיקר ברגעים בהם הרקדנים עובדים בקבוצה כשגבם אל הקהל, יוצרת תחושה דומה של התבוננות במרחב שמרוחק מהצופה, ובקהילה המקיימת את טקסיה בלי שתתייחס לנוכחות הקהל. תחושה זו מועצמת במיוחד בסיום, בו הבמה מחשיכה ומתוך העלטה הזוג בלבן צועד קדימה בפעם האחרונה. היצירה מסתיימת כאשר האישה מורמת, פניה למעלה וידיה מושטות קדימה ולמעלה. הקהל רואה את הזוג בלבן

להקת קמע, גאווה מאת נאצ'ו דואטו, צילום: כפיר בולטין | Kamea Dance Company Group, Gnawa by Nacho Duato, photo: Kfir Bolotin

בבירור, אך הם אינם מודעים לקיומו, הם כמו מסתכלים אל אופק מרוחק, המתקיים הרבה מעבר לגבולות התיאטרון, וכך מעצימים את התחושה שחוקי המרחב המתקיימים על הבמה אחרים מחוקי המציאות.

ביבליוגרפיה

פרלשטיין כדורי טליה, 2000. "בובות אנושיות מדי" - *מחול עכשיו* בעריכת רות אשל, גיליון 3, עמ' 35-42.

wa / O domina Nostra / White Darkness: http://www.sndsk/?bal let&predstavenie=nacho-duato

Laura Bleiberg / Dance review: Compania Nacional de Danza at the Orange County Performing Arts Center (LA Times) http://latimesblogs.latimes.com/culturemonster/2010/05/dance_review_compa%C3%B1%C3%ADa_nacional_de_danza_at_the_orange_county_performing_arts_center.html

זוהר בורשטין היא מורה לבלט קלסי ולתולדות המחול באולפן בת־דור באר־שבֿע. היא לימדה בלט בחסגרות מונוות בישראל ובארצות־הברית. בוגרת לימודי כתב התנועה בנש (Benesh) של האקדמיה המלכותית למחול ובעלת תואר B.A במחול וחינוך של אוניברסיטת Surrey.